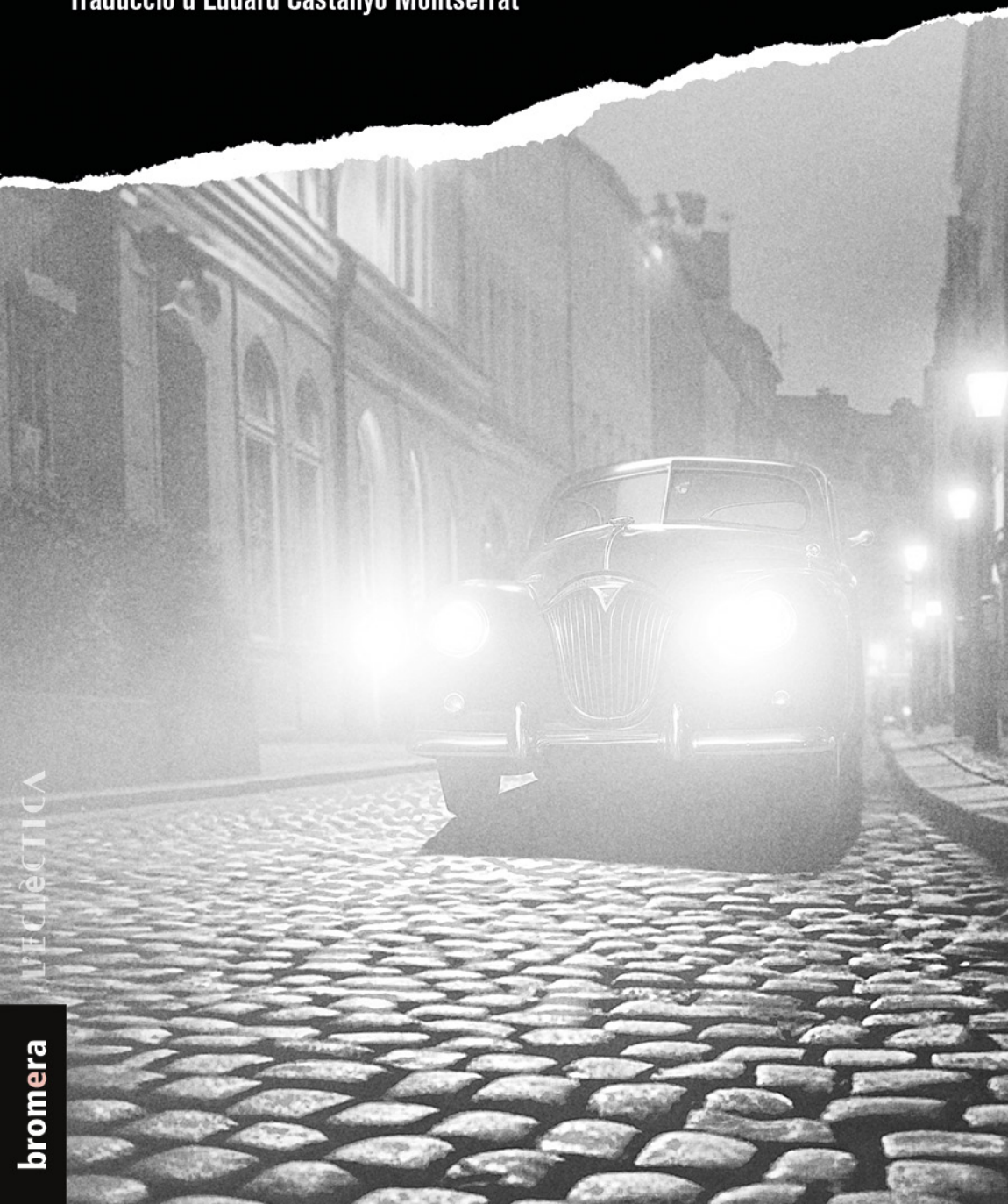

Benjamin Black

LES GERMANES JACOBS

Traducció d'Eduard Castanyo Montserrat

LECTIÒNICA

bromera

El germà Damian era dret amb una mà alçada per a fer-se visera als ulls contra el sol i observava l'home, encara lluny, que s'enfilava lentament pel camí rost cap al monestir. Era abril, però encara hi havia clapes esfilagarsades de neu que s'aferraven a recer de les parets de pedra seca i als clots d'ombres blavenques davall dels sortints de roca. A sota, el poble niava al terra de la vall. L'herba d'allà baix semblava antinaturalment verda, després del glaç i les tempestes d'un llarg hivern. El poble, amb les cases de fusta i les teulades agudament inclinades, els carrers estrets, el campanar i el rellotge, era pintoresc i atemporal com una imatge d'un quadre.

Se sentien dèbils sons de la vida del poble en l'aire clar i glaçat: la xerrameca de les mestresses de casa, les veus de la canalla que jugava, les notes ressonants del martell del ferrer. De la banda llunyana de la vall arribava el distant repic d'esquelles de vaca i el bel suau i planyívol d'ovelles invisibles.

Arreu de l'horitzó s'alçaven els cims dels Alps, lluents i llampanants, d'un blau argentat, indiferents. Tot i que feia més de vint anys que era aquí, al monestir de Sankt-Fiakre, al germà Damian de vegades encara li costava creure en la realitat d'aquest vast anell de muntanyes. Sota el sol de primavera, com ara, semblaven planes i semitransparents, com si les haguessin pintades sobre el cel amb pinzellades d'aquarel·la.

Era estrany, va pensar i no per primera vegada, que un lloc que havia presenciat tanta història, que havia vist tants exèrcits que corrien com un torrent pel seu paisatge rocallós, s'assemblés tant a la imatge de si mateix en una capsa de bombons.

Tot a la vall parlava de temps antics, maneres antigues. Els homes del poble es vestien amb jaquetes brodades i calçons fins als genolls i duien gaiates amb guaspa, mentre que les noies duien vestits *dirndl* i s'arreglaven els cabells de color blat o negre tinta —aquí era on el nord ros es trobava amb el sud d'ulls foscos— en trenes llargues i lluent a les que donaven forma d'espivals planes, i se les fixaven amb agulles contra les orelles com grans pastissos caragolats.

Sovint, encerclat aquí dalt dels Dolomites, el frare es trobava que enyorava la suau pluja grisa i els mars porpres i agitats de l'extrem occidental d'Irlanda, el seu lloc de naixement, la seva terra perduda, la llar que havia abandonat quan, com a jove estudiant, va decidir consagrar la vida a Déu.

L'home que feia camí amunt pel corriol polsós havia d'aturar-se amb freqüència i eixugar-se el front amb un mocador de coll blau. Aleshores es quedava una estona dret per a descansar, mirant enrere i avall cap al poble, o amunt cap als cims coberts de neu.

Duia una jaqueta de loden de color verd, descolorida, pantalons de sarja, botes fortes i un barret negre matxucat amb una ploma groga a la cinta. El seu bastó era un tirapeu de pastor. Portava una petita motxilla de lona lligada a l'esquena. També ell semblava massa convincent per a ser de debò. Podria ser una figura tretada d'uns dels contes dels germans Grimm, o un solitari viatger en una història de Stifter o d'E. T. A. Hoffmann.

Però el germà Damian sabia qui era. Esperaven l'home. Hauria d'haver arribat feia tres dies. L'endarreriment era preocupant. L'havien aturat a la frontera? S'hi havien fixat i l'havien identificat, i seguit, potser, mentre feia el perillós camí en direcció sud i amunt fins a aquest lloc elevat?

Ara l'home va arribar dalt de tot del corriol.

Van trobar-se sota l'arcada de pedra de l'entrada al pati, al voltant dels quatre laterals del qual estava construït l'antic monestir. Originàriament havia estat un lloc d'aturada per als croats que es

dirigien als ports italians per a embarcar cap a Terra Santa. L'orde dels Franciscans l'havia agafat al segle XIV, sota el benefici d'un dels papes d'Avinyó, i l'havia ocupat des d'aleshores. Era un establiment autosuficient, amb els seus ramats de vaques i d'ovelles i aviram, porcs, fleca i cerveseria, productes lactis, fruiters i extenses vinyes.

Ja feia una dècada que el germà Damian era ministre provincial aquí. Els deures li pesaven. En el fons del cor sabia que no estava capacitat per a un càrrec d'autoritat. Tanmateix, Déu havia disposat que l'elevessin, i qui era ell per a contradir o queixar-se de les accions del Creador?

L'home tenia la cara en forma de falca, s'afuava des d'un front ample i sense perfilar fins a la boca de llavis primis i la barbeta petita i esmolada. Els ulls eren notables, els iris, d'un to de gris pàl·lid i translúcid, i les parpelles, tan fines com plec de paper de crepè. Mai no estaven quiets. Contínuament llançaven mirades cap aquí i cap allà, com si se sentís envoltat per totes bandes per enemics que no veia. Semblava exhaust, i la seva respiració era superficial i ràpida, com si hagués estat corrent molta estona, corrent molt de pressa. La qual cosa, en certa manera, havia fet.

—L'aire aquí dalt és tan tènue —va dir, panteixant, i va fixar la mirada angoixada durant un moment en la pesant creu de ferro que el frare duia penjada del coll amb una cadena—. Em roda el cap.

—De seguida us hi acostumareu —va dir el germà Damian.

Parlaven en anglès. L'home el parlava amb fluïdesa, gairebé sense gens d'accent. Havia viscut a Londres uns anys, recordava el frare.

Van posar-se en marxa pel pati. Quan eren a mig travessar-lo, l'home va haver de tornar a aturar-se i quedar-se quiet un moment per a recuperar l'alè, amb una mà agafada al braç de frare i l'altra contra el pit, que li pujava i baixava.

—Perdoneu-me —va dir—. Ha estat un viatge llarg.

—Us han aturat?

—Aturat?

–A la frontera.

L'home va retirar la mà del braç del frare i va eixugar-se els llavis gairebé incolor amb el dors. Va negar amb el cap.

–No, no. Ningú no m'ha aturat. Però dues vegades he hagut de sortir del camí i refugiar-me. Tot ha estat molt difícil, molt perillós. Hi ha soldats arreu, amb les insígnies arrencades i llençades però que encara duen les armes. Pitjors que ells són les bandes de criatures, nois i noies per igual, afamats i perduts. Són com llops, ronden pels camps i pels carrers de les ciutats enrunades cercant menjar. –Va mirar a una banda tot assentint:– El món s'ha tornat boig.

–Sí –va coincidir el germà Damian–, ja fa temps que és boig.

Van continuar caminant i per una porta reblada van entrar al refectori, una sala de sostre alt amb una enorme taula de roure que la recorria de cap a cap.

–Tinc gana –va dir l'home amb to de lleugera sorpresa, com si s'acabés d'adonar què era el que l'havia estat burxant des de feia tant de temps–. La reserva de menjar se'm va acabar molt de pressa. Vaig robar dues truites de farina en un dels pobles per on he passat. I ahir una criatura, una nena, va donar-me mitja poma que s'estava menjant.

–Què voleu menjar? –va preguntar el frare–. Una mica de pa i una tassa de cafè? El nostre pa és molt bo, en coem cada dia. I podria ser que quedés una mica de sopa que va sobrar d'ahir al vespre. Vaig a mirar-ho. Seieu allà. No trigaré.

L'home va assentir, apagat. Tot d'una s'havia tornat com una criatura. Parlar de menjar semblava que li hagués llevat la maduresa.

Va seure amb cura en un dels tamborets sense respatller que estaven alineats a banda i banda de la taula. Va deixar la gaiata de pastor a terra, als seus peus, i va desfer-se les corretges de la motxilla. Va ullar el seu voltant gairebé amb aprensió. El silenci li bronzia a les orelles. L'aire era tan lleuger i inofensiu que gairebé no semblava aire, sinó una cosa molt més tènue, un medi amb prou feines substancial.

–Esteu de sort –va dir el germà Damian en tornar–. Queda brou de verdura, probablement avui serà més bo.

En aquell instant va aparèixer un altre frare, un ésser minúscul i marcit, la cara cremada fins a un marró corretjós per incomptables anys d'exposició al sol alpi. Tenia les artrítiques mans retorçades, com urpes. Al davant duia una safata de fusta sobre la qual hi havia un bol de sopa grisenca amb ovals tremolosos de greix que hi suraven, una plata amb panets, mantega en un plat petit, una cafetera i un bol de terrissa. Va posar la safata a la taula davant de l'home tot murmurant inintel·ligiblement i somrient. Les dents del davant gairebé li havien desaparegut de desgastades, l'únic que en quedava eren punxes esmolades, grogoses.

–Gràcies, germà Anselm –va dir el ministre provincial.

–*Ja, ja, danke schön, heiliger Bruder* –va respondre ràpidament l'home.

Semblava un nen que recorda les bones maneres un punt massa tard.

El vell frare va retirar-se a reculons, fent reverències i murmurant i esbossant aquell somriure d'esvorancs.

El germà Damian va servir llossades de sopa al bol de terrissa.

–Mengeu –va dir a l'home, i va afegir, amb el to relaxat amb què podria haver parlat del temps–. Déu és bo.

L'home menjava amb contenció conscient, obligant-se a no empapussar-se el menjar. Devia fer molt de temps des del darrer àpat com cal, va pensar el frare, mirant-lo com esmicolava un panet dins la sopa amb dits tremolosos. Quines coses devia haver vist, de quins horrors devia haver estat testimoni. El país d'on venia havia estat devastat, bombardejat fins a retornar-lo a l'edat mitjana. Quina destrucció tan enorme, quina venjança tan despietada. Havien dit a la seva gent que s'havien buscat els problemes. Potser sí, sense tenir-ne la intenció. Tanmateix, Déu és bo.

–La vostra família –va dir el frare–, la vostra muller, el vostre fill, estan estalvis?

–Sí. Si més no, n'estaven, quan vaig deixar-los. Són amb una família, al camp. La masia és lluny de la ciutat, no hi va ningú.

–Heu fet arranjaments per a...?

L'home estava encorbat sobre el bol, agafant la sopa amb la cullera; semblava que no estava disposat que se'n perdés el vapor. Va assentir.

–Sí, hi ha un pla per a treure'ls per Holanda. Un vaixell arribarà a Rotterdam d'aquí a tres setmanes. El capità és un amic de temps passats, i a més... –l'home va fer un so dèbil, agut, que el frare va trigar un moment a reconèixer com a rialla– ha estat ben subornat. La meva dona va aconseguir vendre un diamant a un marxant de Munic.

–I el noi?

–Té disset anys. Un home, gairebé.

–Com es diu?

–Franz. –L'home va mirar davant seu, amb la cullera suspesa sobre el bol.– És un bon noi. Valent, sabeu?, però no gaire fort, no gaire vigorós. Però s'encarregarà bé de la seva mare.

Quan hagué acabat, l'home va enretirar el bol buit i la plata del pa i va encreuar els braços damunt la taula i va descansar-hi el front, amb els ulls tancats.

–Un moment –va dir en veu baixa–. He de descansar només un moment.

El germà Damian va esperar, assegut amb les mans als genolls, amb la vista aixecada contemplant el sol en una filera de finestres petites amb barrots, molt enlaire sota les bigues del sostre.

La marea de la guerra no havia arribat a la vall. Havien estat perdonats, en aquest elevat refugi. Es feia estrany pensar com havien estat d'assossegats els darrers cinc anys, mentre no gaire lluny en direcció nord es desfermaven batalles tan terribles, amb els exèrcits primer llançant-se cap a l'oest, després uns altres exèrcits cap a l'est, i aleshores, després que la marea de la batalla girés i esdevingués una inundació, la terrible convergència al

centre, el centre que s'encongia, mentre les terres alemanyes eren preses i assolades.

Déu en la seva bondat havia volgut que fos així. De vegades costava aferrar-se a la creença en el destí de l'home, mentre el somni del que és correcte i del destí moria, enfonsant-se en un fangar de sang.

El frare va marxar una altra vegada, cap a una petita cambra a tocar de les cuines, i de seguida va tornar amb una ampolla embolicada amb palla i dos gotets. L'home de la taula va aixecar el cap amb un esforç. Tenia els ulls vermells.

—Preneu una mica d'aquest moscatell —va dir el germà Damian—. El fem aquí, al monestir.

Va servir dues mesures del vi dens i ambre als gotets, en va empènyer un sobre la taula i va aixecar el d'ell per a brindar.

—Pels caiguts.

Van beure, i van fer petar la llengua.

—És bo, sí? —va dir el germà Damian—. El raïm es queda a la vinya fins que arriben les primeres glaçades, per a concentrar-ne el sucre.

Bevien en silenci. L'home va parpellejar seguit. Semblava que el sabor del vi l'afectava —potser li havia dut records d'altres temps, més feliços— i tanmateix va continuar bevent fins que s'hagué acabat la darrera gota. El frare li va tornar a omplir el got. Van tornar a beure, tot dos amb la mirada perduda, en silenci, cadascú contemplant a la seva manera el somni que havia fracassat tan desastrosament.

—Veni amb mi —va dir el germà Damian—, deueu voler descansar.

Van caminar per passadissos pavimentats amb lloses. Ara l'home semblava més fatigat del que estava abans de menjar. Era com si el que havia ingerit no hagués estat aliment sinó una altra càrrega que li haguessin posat al damunt.

El germà Damian li duia el bastó i la motxilla. La motxilla gairebé no pesava gens, i semblava que estigués buida, a banda

d'una cosa pesant al fons. Una arma? L'home ho havia perdut tot, excepte la seva muller enginyosa, el seu fill bo i valent i una pistola amb la qual protegir-se o –Déu no ho volgués– posar fi a les seves penúries.

Tanmateix el somni potser no estava mort del tot. Qui podria dir què s'alçaria de les cendres de la guerra?

–Aquesta és la vostra habitació –va dir a l'home, i va fer un somriure murri–. O potser hauria de dir la vostra cel·la. Fem vides senzilles, aquí.

Era una petita cambra de pedra amb un llit estret, una cadira amb cul de palla i un rentamans sobre el qual hi havia una gerra i un gibrell esmaltats.

L'home va mirar l'estança atentament, com si volgués prendre nota de tot, memoritzar-ho tot.

–Com l'habitació d'en Vincent –va mormolar.

–Vincent?

–El pintor. L'holandès.

–Ah, sí. El llit, la cadira. Ja ho veig.

–Quan em tregui les botes i les posi aquí, el quadre estarà complet.

El germà Damian va deixar la motxilla de l'home sobre el llit i va repenjar la gaiata de pastor contra la paret darrere de la cadira.

–No us destorbaré fins que sigui l'hora de sopar. Hi ha res més que us pugui proporcionar ara?

–No, no, gràcies. Heu estat molt amable. Tot això... –va mirar al voltant i va fer un gest amb la mà dreta–, no us ho puc explicar.

Semblava que estigués a punt de plorar.

–Ah, prou que tindreu l'oportunitat de pagar el vostre pas –va dir el frare amb un somriure ample–. Us posarem a treballar mentre sigueu aquí.

Es va fer un silenci breu, tens. La lleugeresa del to del frare havia tocat una nota discordant.

–Heu suportat tantes coses –va dir amb to de disculpa–. Però la feina –va continuar, animant-se:– la feina us alleugerirà de la càrrega. El treball us farà lliures.

L'home va mirar-lo mig aclucant els ulls.

–Aquestes paraules les he sentides abans –va dir.

La gran cara quadrada irlandesa va envermellir fins al límit dels escassos cabells de color sorrenc.

–Perdoneu-me –va dir–. Sempre ha estat igual; així que obro aquesta bocassa de la punyeta, que em fico de peus a la galleda!

–*Entschuldigen Sie* –va dir l'home–. No tenia intenció de renyar-vos. Déu sap...

Va tornar a fer aquell gest amb la mà, expressant gratitud i tanmateix també futilitat. El d'ells era un món exhaurit, malgrat tota la verdor d'aquesta vall de muntanya, malgrat tota la puresa de l'aire tènue, glaçat.

–Ara us deixo –va dir el frare. Va tombar-se cap a la porta i va fer una pausa.– Quan arribi el moment, tornareu a anar cap al sud. A Roma, després per mar fins a Gibraltar, i amunt per Espanya i França fins al Canal. Cases segures per tot el camí. Sempre hi ha un monestir, un convent. Tenim les nostres rutes, les hem tingudes des dels temps de Fiacre, el monjo celta de qui té el nom el nostre monestir. Fiacre és el sant patró dels jardiniers, ho sabíeu?

–És d'això que treballaré mentre sigui aquí, de jardiner?

–El peó de la vinya, sí.

L'home va assentir.

–«Els darrers passaran a primers, i els primers, a darrers» –va citar.

–Ah, coneixeu la Bíblia.

–I com no l'hauria de conèixer?

I així va començar la seva estada al monestir de la muntanya.

Van transcórrer els dies, després les setmanes, i el sol cada dia s'alçava una mica més enlaire i brillava amb més intensitat. L'home treballava entre les vinyes i als vergers de pomeres. Les mans i la

cara aprimada se li van tornar morenes, però les afliccions no li van ser alleugerides, com havia suggerit el frare.

Es preocupava incessantment per la seva muller i el seu fill. Es preocupava per ell mateix. Havia estat part d'aquells horrors, i per què havia de pensar que ara s'havien acabat, només perquè la guerra s'havia acabat? La guerra no s'acaba mai, prou que ho sabia, només era que els exèrcits retrocedien de la contesa a intervals, per a atendre els ferits i esmolar i enllustrar les armes esmussades i cobertes de sang seca.

No, pensava, i s'obligava a tenir esperança, la lluita no havia acabat. El fènix tornaria a alçar-se amb esplendor.

Al cap de poc va arribar el dia en què la seva muller i el seu fill havien d'embarcar al vapor *Meermin* a Rotterdam, però continuava sense tenir notícies d'ells.

En De Grote era el capità del vaixell; Karl De Grote. L'havia conegut als camps, primer a Theresienstadt, després a Dachau. Era un dels pocs que n'havia sortit lliure. Era des de Dachau mateix que l'home s'havia posat en camí cap al sud feia sis setmanes. Sis setmanes! Semblaven sis mesos, sis anys: tota una vida.

En De Grote era de confiança? Li ho devia tot, a aquell home: li devia la seva supervivència. Però sabia com era el món, com era la gent que hi vivia i de què eren capaços, fins i tot els millors, fins i tot els que semblaven més assenyats, els de més confiança.

Potser la Hilde i el noi no havien aconseguit arribar a Rotterdam. Potser algú els havia traït, potser els havien detingut al lloc on s'amagaven. Potser un dels peons de la masia els havia denunciat, o el pagès mateix s'havia cansat de donar-los refugi, o havia agafat por davant la idea que els descobrissin i que li'n fessin responsable. Aquestes pors i preocupacions no el deixaven dormir, i es passava les nits tombant-se en l'estret jaç, suant d'incertesa i de temor.

Aleshores, per fi, semblava que miraculosament, va arribar una carta.

Era d'un pagès, l'Ullmann, datada la setmana abans. En mitja dotzena de línies deia que la muller i el fill havien marxat cap a Holanda, que estaven bé i animats quan van partir, i que confiaven que ho aconseguirien i que arribarien a redós. La gent de Roma havien fet els arranjaments que calien: s'allotjarien en un convent fins que el marit s'hi afegís.

L'home va tornar a llegir la carta, dues vegades, més a poc a poc en cada ocasió. Tenia una provisió d'or amagada, trobaria un lloc per a tots tres, començarien una vida nova.

Va seure a la vora del llit, amb la respiració tallada de l'alleujament, i somrient en llegir el còmic en baix alemany de l'Ullmann. Aleshores se li va entelar la visió i va fregar-se els ulls amb el tou de la mà. Va trigar un moment a adonar-se que plorava. Quan va ser la darrera vegada que havia plorat? En el món en què havia viscut no hi havia lloc per a les llàgrimes.

Però com havia arribat la carta?

Un jove amb una motocicleta l'havia pujada de la vall, va dir-li el germà Damian.

Quin jove?

—No ho sé —va respondre el frare, i va arronsar les espatlles—. M'ha donat la carta, ha dit que us la donés en persona, aleshores ha fet girar la màquina i se n'ha anat avall i no l'he vist més.

Això va angoixar l'home una altra vegada. Podia estar segur que era l'Ullmann qui havia escrit la carta? Podria ser una falsificació, amb la intenció d'enganyar-lo i fer que abaixés la guàrdia.

—Tingueu fe —va insistir-li el germà Damian—. Ja heu patit prou, Déu no és tan cruel que intentés enganyar-vos d'aquesta manera.

L'home no va dir res. Si el frare esmentava Déu una vegada més, li esclafaria el puny contra la carota somrient, rosa i pigallada. És que encara no sabia la notícia? Déu no existeix, no ha existit mai. Només hi ha aquesta esfera inconscient que giravolta en una foscor infinita entre incomptables altres esferes. El que aquest ximple

considera els camins misteriosos d'una deïtat omnipresent de fet no és més que *das Schicksal*, el fat, el cec destí, i nosaltres en som les víctimes.

Finalment, va arribar-li el dia d'abandonar el monestir i emprendre la llarga llaçada de viatge cap a la seguretat i la llibertat. Sí, una vida nova.

El germà Damian va canviar el seu hàbit marró de llana per un vestit fosc de llec i va baixar amb ell pel llarg camí fins al poble. Van entrar a una fonda anomenada Im Zeichen der Ziege i van seure en una taula de fusta plena de cicatrius, al destil·lador.

El local estava buit; no va aparèixer ni tan sols l'amo de la fonda. Aquest era un arranjamnt acordat: que ningú no veuria l'home, per si de cas el reconeixien, per si de cas algú el podia denunciar. Sabia que d'altres abans havien fet el mateix camí, seguint aquesta ruta. No tots havien passat.

I així esperaven.

Els únics sons eren els cruixits de les botes del frare quan bellugava els peus i el sospir d'un corrent d'aire en alguna escletxa en una porta o una finestra. L'home sentia una mena d'estranya malenconia. Era estranya, i tanmateix la reconeixia. Fins i tot de petit havia percebut cada partida com una premonició de la mort, un glopet de les aigües del riu negre de l'oblit.

Per fi va aparèixer un home, un pagès, d'aspecte bast, amb barba poblada i maneres bròfegues. Duia un carro de fusta vell arrossegat per un rossí mig mort de fam. L'únic lloc per a seure era una bala de palla quadrada posada al davant, a tocar de la gropa del cavall. En aquesta andròmina es van endur l'home, en el següent tram del seu llarg viatge cap a una illa plujosa al límit del que ell considerava el món conegut, el seu món, que ara estava a punt d'abandonar per a sempre.

El frare era a la porta de la fonda, fent adeu amb una mà alçada, lentament de banda a banda, en un comiat d'aparença mecànica.

–*Auf Wiedersehen* –va cridar-li l'home en resposta.

Per damunt del cap del frare, en un cartell de fusta, una cabra pintada amb unes banyes enormes s'alçava sobre les potes del darrere, somrient lasciva.